

6. Андрущенко І.Г. *Державний контроль діяльності учасників фондового ринку України (організаційно-правовий аспект): автореф. ... дис.. канд. юрид. наук: 12.00.07 / Андрущенко Ігор Григорович. – К.: 2004. – 20 с.*
7. Литвинов М. *Аналіз діяльності оперативних підрозділів ДСБЕЗ МВС України по боротьбі зі злочинами у сфері високих (інформаційних) технологій [Електронний ресурс] / М. Литвинов. // Режим доступу: <http://www.crime-research.ru/articles/Litvinov0104>.*
8. *За два місяці міліція викрила понад 450 фактів протиправної діяльності гральних закладів. ДЗГ МВС України [Електронний ресурс]// Режим доступу: [http://cripo.com.ua/print.php?sect\\_id=10&aid=111360](http://cripo.com.ua/print.php?sect_id=10&aid=111360)*
9. Чміленко О. *"Міжнародне співробітництво ОВС у боротьбі з транснаціональною злочинністю" / Чміленко О. [Електронний ресурс]// Режим доступу: [http://www.naiaiu.kiev.ua/tslc/index.php?razdel=news&page=070410\\_0](http://www.naiaiu.kiev.ua/tslc/index.php?razdel=news&page=070410_0)*
10. *Про Національне центральне бюро Інтерполу: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.1993 № 220 // [Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=220-93-%EF>.*

УДК 342.922

П.Р. Сенік

Львівський державний університет внутрішніх справ

### АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО РЕФЕРЕНДУМ

**В статті розкриваються особливості адміністративної відповідальності за порушення законодавства про референдум. Розглядаються підстави адміністративної відповідальності за порушення законодавства про референдум.**

*Ключові слова:* адміністративна відповідальність, референдум, виборче законодавство, порушення норм.

**В статье раскрываются особенности административной ответственности за нарушение законодательства о референдуме. Рассматриваются основания административной ответственности за нарушение законодательства о референдуме.**

*Ключевые слова:* административная ответственность, референдум, избирательное законодательство, нарушение норм.

**In the article the features of administrative responsibility open up for violation of legislation about a referendum. The grounds of administrative responsibility are examined for violation of legislation about a referendum.**

*Keywords:* administrative responsibility, referendum, electoral legislation, violation of norms.

**Постановка проблеми.** У комплексі прав і свобод громадян України, закріплених у Конституції України, особлива роль належить праву громадян брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Досвід проведення виборчих кампаній та референдумів, які відбувалися за роки незалежності України, висвітлив проблему необхідності підвищення правового захисту учасників виборчого процесу і референдумів. При цьому актуальними є питання щодо підвищення адміністративно-правового аспекту захисту не лише виборців, а й інших учасників виборчого процесу і референдумів.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Загальним теоретичним аспектам забезпечення правового захисту громадян присвятили свої дослідження ряд відомих в Україні науковців, зокрема, В.Б. Авер'янов, М.В. Афанасьєва, І.Л. Бородін, Є.В. Додін, С.В. Кальченко, М.І. Козюбра, М.Й. Корнієнко, В.В. Кравченко, С.В. Лінецький, М.І. Мельник, Ю.О.М. Пасенюк, А.М. Ришелюк, П.М. Рабінович, О.І. Остапенко та інші. Дані питання відображені також і у працях багатьох російських вчених: Д.М. Бахраха, Н.О. Богданової, О.О. Лукашева, Л. Б. Тиунова, Ю.С. Рябова, В.Д. Сорокіна Б.Ю. Тихонова та інших.

**Метою** статті є висвітлення питань адміністративної відповідальності за порушення законодавства про референдум.

**Виклад основного матеріалу.** Адміністративна відповідальність становить особливий вид юридичної відповідальності, їй властиві всі ознаки останньої. Адміністративній відповідальності властивий ряд специфічних рис, які відрізняють її від інших видів юридичної відповідальності.

Адміністративна відповідальність – це застосування до осіб, які вчинили адміністративні проступки, адміністративних стягнень, що тягнуть для цих осіб обтяжливі наслідки майнового, морального, особистісного чи іншого характеру і накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах і у порядку, встановлених нормами адміністративного права.

Діяння, які є адміністративними правопорушеннями, та відповідальність за них визначаються виключно законами України [1]. Систему законодавства про адміністративні правопорушення в наш час складають Кодекс України про адміністративні правопорушення і окремі законодавчі акти.

Конституційно-правовий інститут референдуму в Україні спирається на розроблені й визнані, у цілому, єдині міжнародні стандарти Загальної декларації прав людини. Цей інститут відзначається багатоманітністю варіантів, обсягів і способів його регламентації в різних державах, що обумовлюється національними особливостями правової системи. Це стосується й регулювання питань юридичної відповідальності за порушення виборчого законодавства. В одних випадках стосовно регулювання процесу референдуму приймаються звичайні консолідовані законодавчі акти (наприклад, «виборчий кодекс Франції»), які відрізняються компактністю й систематизованістю, у тому числі з питань відповідальності, що робить їх зручними для користування; в інших (наприклад, Іспанія) – регулюються так звані органічними законами, які приймаються за процедурою, відмінною від прийняття звичайних законів, чим зумовлюється їхній пріоритетний характер порівняно зі звичайними. Але органічні закони, як правило, установлюють лише організацію та порядок проведення референдумів. До таких законів, можна віднести й чинне виборче законодавство України [2, с. 13].

До 1990 р. в Україні не було встановлено адміністративної відповідальності за порушення виборчого законодавства, та й такої необхідності в цьому не було, адже вибори до органів влади в радянські часи ніхто реально не міг вплинути на його результати, навіть громадяни, які вважалися виборцями.

Нині, як відомо, відносини, що регулюються статтями третього розділу Конституції України та іншими актами виборчого законодавства, потребують надійного правового захисту. Адже референдуми в незалежній, демократичній, правовій Україні стали реальністю і проводитись вони повинні в чіткій відповідності до цього законодавства.

Одним із способів захисту референдних відносин можна розглядати застосування адміністративної відповідальності за порушення норм, які встановлюють правила проведення референдумів.

Так, підставою для адміністративної відповідальності в референдному праві є ті адміністративні правопорушення, що посягають на об'єкти, які безпосередньо охороняються референдним законодавством України. Насамперед це правопорушення у сфері прав і свобод людини і громадянина.

У чинному Кодексі України про адміністративні правопорушення (далі – Кодекс) адміністративна відповідальність за порушення законодавства про референдум установлена главою 15-А «Адміністративні правопорушення, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення» і перебачає наступні правопорушення:

1. Порушення порядку складання та подання списків громадян України, які мають право брати участь у референдумі, та використання таких списків (ст. 212-7).

Порушення встановлених законом порядку та строків надання списку громадян, які мають право брати участь у референдумі, комісіям з референдуму, надання недостовірного списку громадян, які мають право брати участь у референдумі, посадовою особою, на яку законом покладено такий обов'язок, – тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Об'єктом цих правопорушень є суспільні відносини у сфері охорони конституційного ладу України та у сфері референдного процесу. Порядок складання, подання та використання списків громадян, які мають право брати участь у референдумі, врегульовано Законом України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» від 03 липня 1991 року [3].

Адміністративна відповідальність за цією статтею настає за вчинення однієї з таких дій:

- порушення встановлених законом порядку та строків подання відомостей про громадян, які мають право брати участь у референдумі;
- порушення встановлених законом порядку та строків надання списку громадян, які мають право брати участь у референдумі відповідним комісіям з референдуму, надання недостовірного списку.

Порушення встановлених законом порядку та строків подання відомостей про громадян, які мають право брати участь у виборах та складання списків громадян, які мають право брати участь у референдумі – це невиконання або неналежне виконання відповідними посадовими особами своїх обов'язків.

Суб'єктами цього правопорушення є особи, на яких законом покладено обов'язок подання відомостей про виборців чи списків виборців, списків громадян, які мають право брати участь у референдумі.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі: умислу (для всіх правопорушень, передбачених ст. 212-7), так і у форм: необережності (правопорушення, передбачене ч. 2 цієї статті).

Протокол про це правопорушення мають право складати уповноважені особи органів внутрішніх справ. Справи про правопорушення, передбачені цією статтею, розглядаються суддям районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів

2. Порушення права громадянина на ознайомлення зі списком громадян, які мають право брати участь у референдумі (ст. 212-8) [3]. Також передбачено Законом «Про державний реєстр виборців» [4].

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері охорони конституційного ладу України та у сфері виборчого процесу. Надання права на ознайомлення зі списками громадян, які мають право брати участь у референдумі є реалізацією принципу публічності процесу референдуму. Порядок ознайомлення зі списками громадян, які мають право брати участь у референдумі врегульовано законом України «Про всеукраїнський та місцевий референдуми»

Об'єктивна сторона цього правопорушення полягає в невиконанні або неналежному виконанні покладених обов'язків щодо надання громадянам можливості ознайомитись зі списком громадян, які мають право на участь у референдумі; відмові у видачі громадянину копії мотивованого рішення про відхилення його скарги (заяви) про внесення змін списку громадян, які мають право брати участь у референдумі; порушенні строків видачі копії такого рішення.

Списки громадян, які мають право брати участь у референдумі надаються для ознайомлення не пізніше як за 10 днів до референдуму.

3. Порушення порядку ведення передвиборної агітації, агітації під час підготовки і проведення референдуму з використанням засобів масової інформації (ст. 212-9).

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері охорони конституційного ладу України та референдного процесу.

Об'єктивна сторона цього правопорушення виявляється в таких діях:

- тюршення передбаченого законом порядку ведення агітації під час підготовки і проведення референдуму з використанням друкованих, електронних (аудіовізуальних) засобів масової інформації;
- суб'єктом цього правопорушення є власники, посадові чи службові особи, творчі працівники засобів масової інформації (частини 1, 2 цієї статті); осудна особа, яка досягла 16-річного віку (ч. 3 цієї статті) [5, с. 8].

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі умислу.

Протокол про це правопорушення мають право складати уповноважені посадові особи Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, її представники в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі.

4. Порушення обмежень щодо ведення агітації в день проведення референдуму (ст. 212-10).

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері охорони конституційного ладу України та у сфері референдного процесу.

Законодавством України забороняється брати участь у агітації таким категоріям осіб:

- іноземцям та особам без громадянства;
- членам референтних комісій;
- посадовим і службовим особам органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, правоохоронних органів і судів, крім випадків, коли ці особи є кандидатами.

Забороняється агітація як в день, що передує дню проведення референдуму, так і в день проведення референдуму.

Суб'єктом цього правопорушення є фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі умислу.

Протокол про це правопорушення мають право складати уповноважені посадові особи органів внутрішніх справ.

5. Невиконання рішення комісії з референдуму (ст. 212-18).

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері охорони конституційного ладу України та у сфері референдного процесу.

Об'єктивна сторона полягає в невиконанні рішення комісії з референдуму. Рішення комісії з референдуму, прийняте в межах її повноважень, є обов'язковим для виконання усіма суб'єктами референдного процесу органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами, а також засобами масової інформації.

Суб'єктом правопорушення може бути як громадянин, так і посадові особи. Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі умислу.

6. Порушення порядку опублікування документів, пов'язаних з підготовкою і проведенням референдуму.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері охорони Конституційного ладу України та референдного процесу.

Об'єктивна сторона цієї статті виражається в порушенні встановленого законом порядку опублікування документів та іншої інформації, пов'язаних з підготовкою і проведенням референдуму.

Суб'єктом правопорушення є посадова особа відповідної комісії з референдуму чи засобу масової інформації.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Порядок адміністративного провадження у справах за проступки, передбачені чинним Кодексом України про адміністративні правопорушення визначається Кодексом України про адміністративне судочинство, що вступив у силу 1 вересня 2005 р.

Порядок провадження у справах щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності комісій з референдуму, членів цих комісій визначає ст. 172 Кодексу адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. Зокрема, КАСУ передбачено, що право оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність комісій з референдуму, членів цих комісій мають ініціативна група всеукраїнського референдуму, інші суб'єкти ініціювання референдуму.

Громадянин, що має право голосу на референдумі може оскаржити рішення, дії чи бездіяльність комісій з референдуму, членів цих комісій, якщо таке рішення, дія чи бездіяльність порушує виборчі права або інтереси щодо участі у процесі референдуму його особисто.

Рішення, дії або бездіяльність Центральної виборчої комісії щодо встановлення нею результатів всеукраїнського референдуму оскаржуються до Вищого адміністративного суду України. Усі інші рішення, дії або бездіяльність Центральної виборчої комісії, членів ЦВК оскаржуються до окружного адміністративного суду, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ.

Рішення, дії чи бездіяльність обласних комісій з референдуму і комісії Автономної Республіки Крим з всеукраїнського референдуму, а також членів зазначених комісій оскаржуються до окружного адміністративного суду за місцезнаходженням відповідної комісії. Рішення, дії чи бездіяльність комісій з референдуму, членів цих комісій, за винятком вищевказаних, оскаржуються до місцевого загального суду як адміністративного суду за місцезнаходженням відповідної комісії.

**Висновки.** Адміністративна відповідальність за порушення, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення є своєрідним інструментом для дослідження проблем дотримання конституційних прав та свобод людини, утвердження дієвих механізмів забезпечення верховенства права та громадського контролю за діяльністю законодавчої та виконавчої гілок влади, що забезпечує загальну стратегію досліджень у різних галузях права визначену єдиними організаційними підходами. Невирішеність окремих проблем адміністративної відповідальності за правопорушення, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення тягне за собою нагромадження проблем у сферах діяльності суб'єктів виборчого процесу.

### Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. // *Відомості Верховної Ради України*. – 1996. – №30. – Ст. 141.
2. Янюк Н. *Виборчі спори як предмет судового розгляду: окремі проблеми теорії і практики* / Янюк Н. // *Вісник ЛНУ ім. Франка. Серія юридична*. – 2008. – Вип. 47. – С. 13-19.
3. *Про всеукраїнський та місцевий референдуми: Закон України від 3 липня 1991 року* // *Відомості Верховної Ради України*. – 1991. – № 33. – Ст. 443.
4. *Про Державний реєстр виборців: Закон України від 22 лютого 2007 року N 698-V* // *Відомості Верховної Ради України*. – 2007. – № 20. – Стор. 764, Ст. 282.
5. *Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник* / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.; За ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 2-е вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 480 с.